

ON THE FORMATION OF CIVIL COMPETENCE DURING TEACHING OF THE COURSE «BASES OF TERMINOLOGY» FOR STUDENTS OF PHILOLOGY

O. V. Kolgan

This article continues the series of the author's publications on the issue of formation of students key competencies during the study of individual subjects. In particular, the development issues of civil competence students of philology of higher education during the course «Bases of terminology» is highlighted. The theoretical and practical aspects that contribute to the formation process called competence in future linguists during study of the subject are described.

Key words: Civil competence, term, military terminology.

Колган Олена Володимирівна – доцент кафедри української мови та літератури Донбаського державного педагогічного університету (м. Слов'янськ, Україна). E-mail: ovkolgan@gmail.com

Kolgan Olena Volodymyrivna – Associate Professor of the Department of Ukrainian Language and Literature of Donbas State Pedagogical University. (Sloviansk, Ukraine). E-mail: ovkolgan@gmail.com

УДК 37.011.3-051:17.022.1:005.336

ПРОФЕСІЙНИЙ СТАТУС ПЕДАГОГА ЯК ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ В РІЗНИХ ГАЛУЗЯХ НАУКОВИХ ЗНАТЬ

О. Г. Коркішко, Д. Р. Аكوпова

У статті розкрито різні підходи щодо визначення поняття «професійний статус». Підкреслено, що глибоке і всебічне з'ясування сутності цього поняття потребує розгляду багатьма науками: філософією (соціальною), юриспруденцією, соціологією, психологією, педагогікою тощо, бо статус є дефініцією декількох наук і його розуміння залежить від предмета й мети дослідження певної науки. Визначено, що професійний статус формується й підвищується в процесі всього життя особистості, ґрунтується на сукупності прав та обов'язків, психологічних якостях, педагогічній етиці, культурі, майстерності, компетентності, професіоналізмі тощо.

Ключові слова: статус, соціальний статус педагога, освітній статус, професійний статус педагога.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. На етапі

трансформації українського суспільства, перетворень у політичній, соціально-культурній та економічній галузях особливої актуальності набуває питання підготовки майбутнього фахівця до життя та праці в суспільстві, формування в нього ціннісного ставлення до професії як джерела саморозвитку, реалізації знань, умінь і навичок, особистісної компетентності, духовної зрілості, здатності виявляти високий професіоналізм, професійно-етичну культуру та розвинені професійні якості. Для тих, хто навчається у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації, це завдання стає першочерговим, бо вони вже зробили важливий крок у виборі та засвоєнні своєї професії.

Серед фахівців, які мають змогу індивідуально вплинути на формування в молоді ціннісного ставлення до майбутньої професії, особливу роль відведено педагогу, для якого це завдання є таким же важливим, як і професійне становлення майбутніх спеціалістів.

Саме через наявність певного професійного статусу педагог може готувати найбільш необхідного в новій соціокультурній ситуації фахівця, котрий буде володіти комплексом якостей, які диктує час: високу мобільність, конкурентоспроможність, моральність і громадянську відповідальність, конструктивність і динамізм, цивільне становлення та ідентичність тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. У науковій літературі є чимало праць, присвячених вивченню й аналізу категорій «статус» і «професійний статус». Дослідженню означеної проблеми присвячені праці: у соціальному аспекті – Г. Анрущенко, Г. Андреевої, М. Вебер, Е. Дюркгейм, Т. Заславської, Р. Літвак, П. Сорокіної та ін.; у філософському аспекті – В. Цвик та ін.; «статус» як міждисциплінарний феномен вивчав А. Коркішко та ін.; «статус особистості» в контексті соціального спілкування вивчали як психологи (Б. Ананьєв, А. Бодальова, А. Ковальова, В. М'ясищева та ін.), так і педагоги (Л. Беляєва, А. Кравченко, С. Полутін, Г. Осипова); формуванням статусу вчителів займалися С. Васильєва, Е. Дюндик, С. Железнякова, В. Лебедева, А. Лукша, С. Молчанов, А. Орлова, Г. Солодов, А. Філіппов, Н. Хрідіна та ін. Актуальними в наш час залишаються питання «професійного статусу педагога».

Мета статті полягає в розкритті понять «професійний статус» і «професійний статус педагога» в різних галузях наукового знання: філософії (соціальної), юриспруденції, соціології, психології та педагогіці.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Аналіз історико-педагогічних праць таких науковців, як: С. Васильєва, І. Елліс, І. Казакова, В. Лебедева та інших – ілюструє, що увага до діяльності педагога, його статусу в суспільстві приділялася з початку існування цивілізації та була актуальною за часів Стародавньої Греції, Давньої Русі і є актуальною дотепер. Отже, поняття «статус» існувало завжди й залежно від епохи та багатьох політичних, економічних, соціальних чинників змінювалося аж досьогодні. З'явившись у вітчизняному науковому дискурсі, професійний статус став предметом дослідження в різних галузях наукового знання, хоча єдиного поняття немає, бо кожна наука: філософія (соціальна), юриспруденція, соціологія, психологія, педагогіка тощо – потрактовують його по-своєму.

Зазначимо, статус є явищем соціальним, а тому розглядати його необхідно в контексті із соціальними явищами. Більш докладно поняття статусу розглянуто в теоріях соціальної стратифікації, в основу яких покладено ідею нерівності соціальних статусів. Соціологія визначає статус людини на основі складної ієрархічної структури суспільства, стратифікації, що припускає розподіл суспільства на страти (кола або класи), де в певному колі особистість має свій статус (В. Радаєв, М. Вебер, П. Сорокін, В. Цвик та ін.). Отже, соціальна стратифікація знаходить вираз у соціальному розташуванні, в існуванні вищих і нижчих прошарків. Її основа та сутність, як зазначив В.Цвик, – у нерівномірному розподілі прав і привілеїв, відповідальності й обов'язків, наявності чи відсутності соціальних цінностей, влади або впливу серед членів того чи того співтовариства. Соціальна стратифікація необхідна, бо вона реалізує одне з найважливіших завдань суспільства – потребу в раціональному розподілі за різними позиціями індивідів, які по-різному винагороджуються з метою мотивації людей до ефективного виконання своєї соціальної ролі [9].

Аналіз наукових досліджень В. Радаєва, П. Сорокіна, А. Філіппова, В. Цвика та ін. уможливило зазначити, що положення в соціальній структурі страт засноване на різних критеріях, серед яких чільне місце посідають професійні ознаки: галузь застосування, види й характер праці; ієрархія професійних статусів; рівень кваліфікації, ступінь оволодіння професійними навичками; професійна освіта.

На підставі вивчення професійних ознак Т. Заславська, В. Цвик виокремили такі критерії статусу, які можна віднести й до професійного: політичний потенціал, що виражається в обсязі владних

й управлінських функцій та повноважень; економічний потенціал, що виявляється в масштабах власності, доходів і рівні життя; соціокультурний потенціал, що відображає рівень освіти, кваліфікації та професіоналізму працівника, особливості способу та якості життя; соціальний престиж є концентрованим відображенням названих вище ознак [3; 9].

Заслугують на увагу погляди С. Молчанова [5], який виділив таке поняття, як «соціальний статус педагога в освітній системі», і потрактовує його, як місце, що посідає педагог у певному професійному середовищі, ступінь співвідношення оцінок продуктів діяльності з боку різних соціально-професійних статусних позицій (колеги, керівники, підлеглі) усередині освітньої системи з визначеними показниками (стандартизованими, консенсуально сформованими уявленнями про ці продукти).

У філософському розумінні статус є «співвідносним місцем індивіда чи соціальної групи в соціальній системі, що визначається переліком ознак, характерних для цієї системи. Статуси як елементи соціальної організації суспільства складно скоординовані й ранжовані щодо пануючої системи цінностей, що надає їм особливу значущість у суспільній думці та престиж. Соціальний статус залежить від соціальних визначень реальності в цілому й сам є соціально визначеним, усвідомлюється особистістю як об'єкт орієнтації соціальної дії. Кожен статус є передусім оцінкою, набуваючи яку, суб'єкт засвоює соціальні норми і уявлення, що притаманні певному положенню, сукупність прав і обов'язків, реалізація яких формує соціальну роль» [6, с. 663].

Фахівці в галузі соціальної філософії (С. Крапивенський та ін.) розуміють професійний статус як співвідносне місце індивіда чи групи в соціальній системі. Соціальна система, так само, може характеризуватися низкою ознак, специфічних для неї [4; 8]. Отже, залежно від того, яке місце посідає людина завдяки спадкоємним ознакам (расі, соціальному стані тощо) або завдяки власним зусиллям (освіті, заслугам тощо) статус буде співвідноситися із системою цінностей, які є в суспільстві, та впливати на її професійний статус.

У юриспруденції статус педагога закріплений у нормативно-правових документах, що регулюють освітню діяльність: Конституції України, законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про основні

засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2006-2015 рр.», а також у нормативних документах Міністерства освіти і науки. У цих документах визначено місце й роль педагога, сформульовано його посадові права й обов'язки. Отже, в юриспруденції професійний статус педагога – це формально узаконене місце, юридично певні права та обов'язки в межах службових взаємин освітнього закладу [1]. Зазначимо, що зміни в професійному статусі з юридичного погляду відрізняються рухливістю та залежать від освіти, стажу роботи, наукової кваліфікації, ставлення до справи, ступеню участі в інноваційній роботі тощо, тобто тих змін, що відбуваються в житті педагога протягом життя.

У психологічному словникові статус розглядали як становище суб'єкта в системі міжособистісних відносин, що визначає його права, обов'язки та привілеї. Істотні розбіжності в статусі, якого набуває індивід у групах, що розрізняються за рівнем групового розвитку, змісту діяльності та спілкування, нерідко стають причинами фрустрації, конфлікту тощо [7]. Зміна статусу здійснюється через зміну й ускладнення діяльності. У цілому в психологічній науковій літературі статус визначає становище групи в суспільстві, і його зазвичай характеризують права, привілеї, престиж, власність чи успішність виконання певних ролей.

Узагальнення поглядів учених у галузі психології (А. Ковальов, В. М'ясищев, Б. Паригін та ін.) на визначення змісту й сутності категорії «професійний статус» уможливило стверджувати, що професійний статус педагога, передусім, визначається тією позицією, яку він займає щодо своєї професії та на його формування впливає вираженість таких психологічних якостей, як сильна воля, комунікативність, тактовність, емоційність, темперамент, характер, основні потреби та мотиви трудової діяльності, домінантні форми спілкування тощо.

На думку науковця О. Шепелевої, статус із позиції соціальної психології – це становище суб'єкта в системі міжособистісних відносин, що визначає його права, обов'язки й привілеї, тобто статус особистості розглядається в інтеграції людини до цього соціального середовища. Інтеграція передбачає входження в соціальну групу і прийняття норм і цінностей цієї групи [10].

Зауважимо, що в педагогіці статус, професійний статус ще не достатньо вивчено. На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури можемо стверджувати, що професійний статус

досліджували С. Васильєва, Е. Дюндик, В. Жернов, Н. Зелепукіна, В. Лебедева, О. Лукші, А. Орлов, Г. Солодова, Н. Хридіна, О. Шепелева та ін. Так, Н. Зелепукіна – освітній статус, А. Крилов, В. Лебедева – статус особистості, С. Васильєва, О. Шепелева – професійний статус учителя (викладача) і розглядали його на трьох рівнях: на макрорівні, тобто соціальному рівні, що фіксується ступенем співвідносної оцінки професійно-педагогічної кваліфікації педагога з оцінкою соціальної значущості продуктів, створених під час його діяльності; на мікрорівні, тобто рівні освітньої системи, що фіксується ступенем співвідношення оцінок продуктів професійної діяльності з боку різних соціально-професійних статусних позицій (колеги, керівники, підлеглі) усередині освітньої системи за певними показниками; на рівні Я-концепції, що фіксується ступенем самооцінки, рефлексії співвідношення внутрішнього усвідомлення власних професійних якостей педагога із соціальними вимогами, нормами; із вимогами, що пред'являються до нього освітньою системою, відносно якої і формується цей професійний статус [10]. Ці рівні взаємопов'язані та взаємозалежні, відтворюють динаміку становлення професійного статусу педагога упродовж значного відрізка життєдіяльності.

Сучасні дослідники С. Васильєва, О. Попова «професійний статус вчителя» розуміли як положення, яке посідає особа в суспільстві (професійному колективі), що визначається результатом його професійної діяльності, рівнем його компетентності, що формують авторитет, повагу, престиж у соціумі, колективі, громаді [2].

Ми поділяємо думку науковців, дослідників різних галузей наук і вважаємо, що професійний статус педагога – це досягнутий статус, який отримує особистість у суспільстві (керівники, колеги, підлеглі), формується й підвищується в процесі всього життя особистості, ґрунтується на сукупності прав та обов'язків, психологічних якостях, педагогічній етиці, культурі, майстерності, компетентності, професіоналізмі тощо.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, на підставі вищевикладених досліджень у різних галузях наукового знання можна дійти висновку про те, що поняття «професійний статус» є явищем соціальним, його розуміння залежить від предмета й мети дослідження певної науки.

Аналіз досліджень щодо професійного статусу педагога уможливило зазначити, що формувати його необхідно більш прискіпливо, ніж спеціалістам інших професій тому, що саме педагоги

є взірцем наслідування для майбутніх фахівців. Педагог бачить світ і ставиться до інших людей (колег, учнів) відповідно до свого статусу, який визначає інтенсивність, тривалість, спрямованість і зміст соціальних відносин. Професійний статус визначає той інтерес, який педагог явно чи неявно, постійно або тимчасово буде переслідувати або захищати. Він характеризує місце особистості в системі суспільних відносин і сукупність її соціальних функцій. У зв'язку з цим педагогу необхідно: розвивати професійно значущі та особистісні якості, що призведуть до зростання професійного статусу; формувати навички свідомого використання іміджевих характеристик у різних галузях життєдіяльності; оволодівати прийомами, методами психолого-педагогічного впливу на людей та їх переконання в процесі професійної діяльності; застосувати отримані знання для створення власного професійного статусу та управління ним; розвивати креативність мислення, інтелектуальну активність й ініціативність; удосконалювати вміння та навички ефективної самопрезентації в галузі освіти; знайти методи мотиваційної готовності до успіху та самомотивації, радіти за себе «тут і тепер», за кожен свій крок уперед; розвивати позитивне мислення, здатність перетворювати невдачу в успіх; працювати над своїм духовним зростом тощо.

Література

1. Вайсеро К. И. Статус преподавателя как фактор развития эффективного управленческого образования // Проблемы управления. – 2011. – № 1. – С. 127–128.
2. Васильева С. О., Попова О. В. Сущность понятия «Профессиональный статус учителя» Инновационная деятельности в образовании: Материалы VII Международной научно-практической конференции / С.О.Васильева, О.В.Попова / Под общ. редакцией Г. П. Новиковой. – Ярославль-Москва: Издательство «Канцеляр», 2013. – С. 288-297.
3. Заславская Т. И. Стратификация современного российского общества / Т. И. Заславская // Мониторинг общественного мнения: экономические и социальные перемены, 1996. – № 1 (21). – С. 7-15.
4. Крапивенский С. Э. Социальная философия / С. Э. Крапивенский. – Волгоград: Комитет по печати, 1996. – 352 с.
5. Молчанов С. Г. Теория и практика аттестации педагогических и руководящих работников образовательных учреждений / С. Г. Молчанов. – Челябинск: ЧГПУ, 1998. – 255 с.
6. Новейший философский словарь / [сост. А. А. Грицанов]. – Мн.: В. М. Скакун, 1998. – 896 с.
7. Психологический словарь / Под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Политиздат, 1990. – 494 с.

8. Философский энциклопедический словарь. – [2-е изд]. – М.: «Советская энциклопедия», 1989. – 911 с.
9. Цвык В. А. Социально-профессиональный статус личности и престиж профессии / В. А. Цвык / Вестник Тюменского государственного университета, 2009. – № 4. – С. 44-52.
10. Шепелева О. В. Формирование профессионального статуса будущего учителя в период его обучения: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 – теория и методика профессионального образования. – Магнитогорск, 2002. – 175 с.

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ СТАТУС ПЕДАГОГА КАК ПРЕДМЕТ ИССЛЕДОВАНИЯ В РАЗЛИЧНЫХ ОБЛАСТЯХ НАУЧНЫХ ЗНАНИЙ

Е. Г. Коркишко, Д. Р. Аكوва

В статье раскрыты различные подходы к определению понятия «профессиональный статус». Подчеркнуто, что глубокое и всестороннее выяснение сущности этого понятия требует рассмотрения многими науками, потому что статус является дефиницией нескольких наук и его понимание зависит от предмета и цели исследования определенной науки. Анализируя имеющиеся научные литературные источники, было определено, что профессиональный статус формируется и повышается в процессе всей жизни личности, основывается на совокупности прав и обязанностей, психологических качествах, педагогической этике, культуре, мастерстве, компетентности, профессионализме.

Ключевые слова: статус, социальный статус педагога, образовательный статус, профессиональный статус педагога.

PROFESSIONAL STATUS OF PEDAGOGUE AS A SUBJECT OF INVESTIGATION IN DIFFERENT FIELDS OF SCIENTIFIC KNOWLEDGE

О. Н. Korkishko, D. P. Akopova

The article presents different approaches as to defining the concept «professional status». It is underlined that deep and comprehensive clarification of the essence of this concept requires consideration by many sciences such as philosophy (social), jurisdiction, sociology, psychology, pedagogy, etc., for the status is the definition of several sciences and its understanding depends on the object and aim of the definite science. It is clarified that the professional status is formed and enhanced during the whole life of the individual, is grounded on the complex of rights and duties, psychological qualities, pedagogical ethics, culture, mastery, competence, professionalism, etc.

Key words: Status, social status of pedagogue, educational status, professional status of pedagogue.

Коркішко Олена Геннадіївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ, Україна). E-mail: l.korkishko@mail.ru

Korkishko Olena Hennadiivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Chair of Pedagogy of SHEE «Donbas State Pedagogical University» (Sloviansk, Ukraine). E-mail: l.korkishko@mail.ru

Акопова Діана Рудиківна – магістр спеціальності 011 – Науки про освіту (педагогіка вищої школи) ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ, Україна).

Akopova Diana Rudikivna – Master of Speciality 001 – Science of Education (Pedagogy of Higher School) of SHEE «Donbas State Pedagogical University» (Sloviansk, Ukraine)

УДК 395.6

ДУХОВНО-КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ МОВНОЇ ОСВІТИ

О. Є. Креск

У статті розглядається роль мовної освіти у вихованні людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей. Акцентується увага на духотворчій функції мови. Мовна особистість розглядається як найважливіший складник особистості взагалі – це узагальнений образ носія свідомості, національної мовної картини світу, мовних знань, умінь і навичок, мовної культури й культури спілкування.

Ключові слова: мовна освіта, мовна особистість, духовно-культурні цінності, духотворча функція мови, мова, слово

«Маємо сформувати людину інноваційного мовлення, інноваційного типу культури, здатну до інноваційного типу діяльності, – лише така людина буде конкурентоспроможна, такі люди можуть скласти мобільне суспільство, мобільну націю»

В. Кремень

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Освіта – основа духовного, культурного, соціального, економічного розвитку суспільства й держави. Метою освіти є всебічний розвиток людини як